

بسم الله الرحمن الرحيم

نظام سازی	۲
مرور بحث گذشته	۲
حجیت فی الجمله ای منظومه سازی	۲
روش نظام سازی در میان علماء	۲
جمع بندی	Error! Bookmark not defined.
اثر تجميع گزاره ها	۳
جمع بندی	۳
خطبه اخلاقی نهج البلاغه	۳
جایگاه این خطبه	۴
نزدیکی آخرت	۴
طلوع و غروب دنیا	۵
تشبیه دنیا به میدان مسابقه	۵

نظام سازی

مرور بحث گذشته

در مقدمه سیزدهم سخن بر منظومه سازی گزاره‌های موجود در فقه بود، در این باب پس از اینکه چندین مسأله مهم ذکر شد به اعتبار و فوائد این امر پرداخته شد. و به این سؤال کلیدی پرداخته شد که آیا می‌توان با روند گزاره‌ای بیان‌شده، به منویات شارع دست یافت؟

در این زمینه مباحثی در قبال تقیح مناط و انواع قیاسات رایج بیان شد و در پایان این نتیجه حاصل گشت که فی‌الجمله امکان رسیدن به مقاصد شارع وجود دارد و در این زمینه نباید از محدوده اطمینان تنزل نمود.

حجیت فی‌الجمله ای منظومه سازی

در مقام پاسخ به این سؤال گفته شد که این روش فی‌الجمله دارای اعتبار است و آن درجایی است که فرد را به‌صورت یقینی و یا اطمینانی به نتیجه‌ای برساند، لکن در مسائل فقهی این ایصال کمتر صورت می‌گیرد. بنابراین در حقیقت در اصول باید مکانی برای بررسی روش تجميع گزاره‌ها و احکام جزئی برای رسیدن به احکام کلی قرار داده شود.

روش نظام سازی در میان علماء

این روش هرچند به‌ظاهر اندک است اما ریشه‌های این امر در بین بزرگان ما موجود بوده است. مثلاً شهید مطهری در کتاب نظام حقوق زن در اسلام به سراغ این روش رفته‌اند و از این طریق مطالب متعددی را به شارع نسبت می‌دهند همچنان که علامه در بیاننا، در بحار همین منوال را در پیش گرفته‌اند.

جمع بندی

لذا نباید در قبال آن استغراب به خرج داد. البته در اینجا رسیدن به اطمینان شرط است و علاوه بر اثراتی که در جلسه گذشته بیان شد می توان از آثار دیگری در این زمینه نام برد که هرچند در آن سطح نباشد.

اثر تجميع گزاره ها

از جمله نکاتی دیگر که در این بحث وجود دارد این است که گاهی تجميع گزاره ها منجر به ترجیح یافتن یک احتمال در فهم متون دینی می شود.

از نکات جالب در قبال فقاہت نیز همین نکته است که گاهی در ارتکاز فقیه حالتی شکل گرفته که نمی تواند مبنایی را قبول کند، با پیگیری آن مشخص می شود که گزاره های متعددی از این قبیل در ذهن او مبنی بر آن مبنا شکل گرفته است.

جمع بندی

لذا همین استظهارات حاصله از این موارد تجميع می تواند احتمالی را در ذهن فقیه به قطعیت برساند یا جانب یک احتمال را تقویت نماید. از جمله دیگر آثار تجميع این است که جایگاه یک گزاره که چندان قابل هضم نیست در آن نگاه کلان با راحتی بیشتری قابلیت هضم را پیدا می کند.

خطبه اخلاقی نهج البلاغه

امام در خطبه بیست و هشتم این گونه می فرماید که؛

«فَارْتَحِلُوا رَحِمَكُمُ اللَّهُ مِنْهَا بِأَحْسَنِ مَا بَحَضَرْتَكُمْ مِنَ الزَّادِ وَلَا تَطْلُبُوا مِنْهَا سِوَى الْبُلْعَةِ وَ كُونُوا فِيهَا كَسَفَرٍ نَزَلُوا مَنْزِلًا فَتَمَتَّعُوا مِنْهُ بِأَدْنَى ظِلٍّ ثُمَّ ارْتَحِلُوا لِشَأْنِهِمْ وَلَا تَمُدُّوا أَعْيُنَكُمْ فِيهَا إِلَى مَا مَتَّعَ بِهِ الْمُتَرْفُونَ وَ أَضَرُّوا فِيهَا بِأَنْفُسِكُمْ فَإِنَّ

ذَٰلِكَ أَخْفَىٰ لِلْحِسَابِ وَأَقْرَبُ مِنَ النَّجَاةِ أَلَا إِنَّ الدُّنْيَا قَدْ تَنَكَّرَتْ وَأَدْبَرَتْ وَأَذْنَتْ بِوَدَاعٍ أَلَا وَإِنَّ الْآخِرَةَ قَدْ أَقْبَلَتْ وَأَشْرَفَتْ
وَنَادَتْ بِاطِّلَاعٍ أَلَا وَإِنَّ الْمِضْمَارَ الْيَوْمَ وَغَدًا السَّبَاقُ أَلَا وَإِنَّ السُّبْقَةَ الْجَنَّةَ وَالْغَايَةَ النَّارَ^۱

جایگاه این خطبه

سید رضی در قبال این خطبه می‌فرماید چنین کلامی در عالم وجود ندارد که بتواند این‌گونه دست انسان را بگیرد، او را خاضع نماید و اسباب هدایت او را فراهم سازد. این کلام امام از چنان جایگاه ادبی رفیع برخوردار است که حاجز نیز در کتاب التبیین آن را ذکر کرده است.

هنر کلام امام در بسیاری از موارد تصویری زنده و مجسم سازی است که در کلام ایشان وجود دارد. در اینجا امام گویا برای کسی کلام را ایراد می‌کند که لحظه مرگ او فرارسیده است.

نزدیکی آخرت

امام در این خطبه می‌فرماید؛ برای ما و شما همیشه حالت مرگ نزدیک است، شما باید همیشه در این مرز حرکت کنید که خود را در آستانه مرگ ببینید. همواره خود را در آستانه گشوده شدن ابواب آخرت ببینید و بدانید که آخرت با همه درخشش بر ما اشراف دارد. امروز روز ریاضت و آماده‌سازی است برای غایت که همان بهشت است.

اما کسانی که از این میدان عقب افتادند خسران کردند.

^۱ - مصباح المتعجد؛ ج ۲، ص: ۶۶۱.

طلوع و غروب دنیا

دنیا به پایان رسیده است. این حالت برای فردی است که در مرز دنیا و آخرت قرار گرفته است. امام می‌فرماید شما همیشه در این مرز در حال حرکت هستید، چگونه شب تمام است و روز با تمام فروغ خود در حال آمدن است، دنیا همیشه حالت طلوع و غروب را دارد. نه اینکه تنها لحظه مرگ این‌گونه باشد.

تشبیه دنیا به میدان مسابقه

امام در ادامه دنیا و آخرت را به اسب‌هایی تشبیه کرده‌اند که برای مسابقه آماده می‌شوند، این اسب‌ها چابک و لاغر می‌شوند تا به‌خوبی بتوانند بدوند. اما پایان در ورای دنیا یعنی آخرت است و سبقت به‌سوی جنت است. در قبال این بخش از کلام که سبقة به‌سوی بهشت است مرحوم سید رضی کلامی دارند و مورد توجه ایشان بوده است که برای جهنم این‌گونه حالتی وجود ندارد و امام تعبیر به سبقة یعنی جایزه را در قبال جهنم ندارند.

این فریاد رسایی است که مولی برای همیشه تاریخ دارند که؛

اگر دنیا این‌گونه است، آیا کسی نیست که توبه کند و خود را برای میدان و مسابقه آماده نماید؟ مسابقه‌ای که سرانجام آن به بهشت منتهی خواهد شد و مرگ هر لحظه نزدیک است که فرارسد!